УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про додаткові заходи щодо захисту прав дітей в умовах збройної агресії проти України

З метою протидії порушенням прав і законних інтересів дітей в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України, забезпечення координованості та взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, а також консолідації міжнародних зусиль у здійсненні заходів щодо захисту прав і законних інтересів дітей в умовах збройної агресії та у відбудовний період **ПОСТАНОВЛЯЮ**:

1. Визнати за невідкладне здійснення системних та дієвих заходів, спрямованих на протидію порушенням прав дитини внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, зокрема впливу на безпеку, освіту, розвиток, охорону здоров'я, зростання в сімейному оточенні, захист прав і законних інтересів дітей в умовах збройного конфлікту та у відбудовний період, а також побудову стійкого майбутнього дітей і молоді в Україні, у тому числі:

ужиття заходів із забезпечення реалізації прав дитини в Україні на якісні, доступні послуги охорони здоров'я, упровадження та виконання ефективних програм із його підтримки та зміцнення, включаючи психічне здоров'я та розвиток, доступ до послуг психологічної підтримки, здорового і достатнього харчування, формування здорових звичок і навичок;

створення умов для ефективного доступу до якісної, сучасної, інклюзивної освіти, спрямованої на розвиток здібностей та творчого потенціалу дітей і молоді, надолуження освітніх втрат та забезпечення безперервності здобуття освіти, кращих можливостей для розвитку, самореалізації дітей і молоді в Україні;

посилення інституційної спроможності з формування та реалізації державної політики у сфері захисту прав дитини, забезпечення ефективної координації і системності у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства щодо розбудови інфраструктури якісних та доступних послуг для дітей, у тому числі дітей з інвалідністю, а також молоді з інвалідністю і сімей з дітьми, зокрема з надання соціального супроводу, активізації розвитку форм сімейного виховання та забезпечення зростання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які залишилися без батьківського піклування, у сімейних формах виховання, реалізації програм доступного житла та інтеграції у громади, створення можливостей стійкого майбутнього дітей, сімей з дітьми і молоді, розбудови безбар'єрного простору;

вироблення ефективних механізмів із повернення на підконтрольну Україні територію дітей, які депортовані, примусово переміщені, а також дітей, які перебувають під ризиком депортації, примусового переміщення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, дітей, які були переміщені за кордон з метою евакуації під час дії воєнного стану в Україні, їх ефективної адаптації, реабілітації та реінтеграції, забезпечення умов для реалізації права на зростання в сімейному оточенні;

ужиття заходів щодо консолідації міжнародних зусиль у питаннях примушення держави-агресора до безумовного та якнайшвидшого повернення всіх дітей, які депортовані, примусово переміщені внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, а також забезпечення реалізації права на повернення на підконтрольну Україні територію дітей, які перебувають під ризиком депортації, примусового переміщення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, надання повної і достовірної інформації про загальну кількість, місце перебування, стан здоров'я, правовий статус таких дітей, у тому числі дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечення безперешкодного доступу до таких дітей;

забезпечення ефективного розслідування порушень прав дітей внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, у тому числі фактів незаконного переміщення або депортації дитини, невиправданої затримки репатріації дитини, вербування або використання дитини для участі у збройному конфлікті, воєнних (бойових) діях, зміни її імені, громадянства України, національної і громадянської ідентичності, незаконного усиновлення дитини, взяття її під опіку / піклування громадянами Російської Федерації, інших держав, притягнення до відповідальності винних осіб;

здійснення у взаємодії з міжнародними партнерами України заходів, зокрема в рамках діяльності міжнародних організацій, щодо міжнародного засудження незаконної депортації, переміщення дітей внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, розроблення та укладення міжнародних договорів з метою актуалізації норм міжнародного гуманітарного права і створення дієвих міжнародно-правових гарантій та механізмів забезпечення захисту прав дитини в умовах збройних конфліктів.

2. Кабінету Міністрів України забезпечити:

1) невідкладне розроблення з урахуванням найкращого національного та міжнародного досвіду, зокрема положень Європейської гарантії для дітей, схваленої рекомендацією Ради (ЄС) 2021/1004 від 14 червня 2021 року, та затвердити Національний план дій щодо захисту прав та забезпечення найкращих інтересів дитини в Україні на період до 2030 року, передбачивши, зокрема, заходи щодо:

забезпечення реалізації прав дитини в Україні на якісні послуги охорони здоров'я, упровадження та виконання ефективних програм із його підтримки та зміцнення, включаючи психічне здоров'я та розвиток, профілактичних медичних оглядів, вакцинації, раннього виявлення і лікування захворювань, послуг раннього втручання, реабілітації, забезпечення гарантованого доступу до лікарських засобів і допоміжних засобів реабілітації, а також доступу до психологічної підтримки, здорового та достатнього харчування, формування здорових звичок і навичок;

створення умов для доступу до якісної, сучасної, інклюзивної освіти, спрямованої на розвиток здібностей та творчого потенціалу дитини, у тому числі надолуження освітніх втрат, розроблення освітніх програм і платформ для дистанційного навчання, адаптованих для дітей та молоді з тимчасово окупованих територій України, депортованих дітей, дітей, повернутих з депортації, з евакуації, упровадження системи дистанційного вступу з дотриманням безпекових протоколів і захистом персональних даних вступників, забезпечення безперервності здобуття освіти, створення державної установи, що забезпечуватиме методичну, аналітичну та організаційну підтримку мережі інклюзивно-ресурсних центрів, методичний супровід упровадження інклюзивного навчання в закладах освіти, а також подальший розвиток освітньої інфраструктури, у тому числі облаштування захисних споруд цивільного захисту для закладів освіти, зокрема закладів дошкільної, позашкільної освіти, створення інших захищених просторів, надання якісних послуг із харчування в закладах освіти, створення кращих можливостей для розвитку та самореалізації дітей і молоді в Україні;

посилення правового та соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, у тому числі дітей, які отримали травми, опіки і поранення, зазнали фізичного, сексуального насильства, були викрадені, депортовані, примусово переміщені, незаконно утримувалися, у тому числі в полоні, внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей з інвалідністю, осіб із числа таких дітей, зокрема підвищення ефективності заходів їх реабілітації та реінтеграції;

створення ефективної системи забезпечення реалізації права дитини на зростання в сімейному оточенні, упровадження дієвих інструментів інтенсифікації розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема шляхом заохочення та підтримки усиновлення дітей, у тому числі підліткового віку, створення нових прийомних сімей, патронатних родин, розвитку наставництва відповідно до реальних потреб з урахуванням дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах або мають найвищий ризик потрапляння в такі обставини;

розбудову інфраструктури надання якісних і доступних соціальних послуг, упровадження ефективних програм інклюзивної (з урахуванням інтересів та потреб дитини) підтримки і соціального захисту дітей з інвалідністю, а також молоді з інвалідністю, дітей, які усиновлені, перебувають на вихованні в сім'ях опікунів, піклувальників, прийомних сім'ях, дітей, яких влаштовано в сім'ю патронатного вихователя, дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей із сімей, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини;

удосконалення регулювання та провадження діяльності щодо усиновлення, інших форм сімейного виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема дітей з інвалідністю, влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, у тому числі шляхом оптимізації механізмів і процедур обліку, пошуку та інформування кандидатів в усиновлювачі, потенційних опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів, патронатних вихователів щодо дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які залишилися без батьківського піклування;

реалізації програм та проєктів щодо доступного житла для сімей з дітьми, що потребують поліпшення житлових умов, насамперед сімей з дітьми з інвалідністю, сімей, які виховують дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб із числа таких дітей, сімей з дітьми, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, були переміщені, осіб із числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також молодих громадян, які потребують забезпечення житлом, надання житла для прийомних сімей;

створення кращих можливостей для розвитку і самореалізації дітей та молоді в Україні, зокрема шляхом часткової компенсації вартості послуг позашкільної освіти, розширення грантових програм для дітей і молоді із започаткування бізнесу, реалізації творчих, інноваційних проєктів, розвитку підприємництва та навчання, інших заходів підтримки і сприяння;

подальша оптимізація та автоматизація взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування, закладами освіти, охорони здоров'я, надавачами соціальних послуг з питань реалізації повноважень та заходів із забезпечення здійснення і захисту прав та інтересів дитини, надання дітям і сім'ям з дітьми соціальної підтримки, інших видів соціального захисту;

2) невідкладне вирішення питання щодо звільнення від сплати консульського збору України за оформлення посвідчення особи на повернення в Україну стосовно дітей, які повертаються в Україну як депортовані, примусово переміщені діти або як діти, які перебували під ризиком депортації, примусового переміщення, внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України та стосовно осіб, які на момент настання відповідних обставин не досягли віку 18 років;

3) упровадження дієвих механізмів пошуку та повернення на підконтрольну Україні територію дітей, депортованих, примусово переміщених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, дітей, які перебувають під ризиком депортації, примусового переміщення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, у тому числі стосовно дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із числа дітей;

4) належне функціонування Реєстру відомостей щодо дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, удосконалення заходів стосовно верифікації відомостей щодо дітей;

5) упровадження ефективного механізму безпечного звернення з повідомленням про порушення прав дитини, про бажання повернення на підконтрольну Україні територію осіб, у тому числі дітей, депортованих, примусово переміщених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, дітей, які перебувають під ризиком депортації, примусового переміщення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, осіб із числа дітей;

6) моніторинг додержання прав дітей, які тимчасово переміщені (евакуйовані) з територій, на яких ведуться (велися) бойові дії, територій можливих бойових дій або тимчасово окупованих Російською Федерацією територій України, повернутих на підконтрольну Україні територію дітей, які були депортовані, примусово переміщені внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, у тому числі дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з інвалідністю, дітей з особливими освітніми потребами;

7) вироблення дієвих інструментів щодо забезпечення реалізації доступу до дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського виховання, які були переміщені за кордон з метою евакуації під час дії воєнного стану в Україні, заходів для повернення таких дітей в Україну, їх возз'єднання з сім'єю або влаштування в сімейні форми виховання, усиновлення;

8) можливість подання заяви про надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, а також заяви про отримання дитиною статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, в електронній формі засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, зокрема з використанням мобільного додатка Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Дія);

9) удосконалення регулювання і провадження діяльності щодо розроблення та реалізації індивідуального плану заходів із повернення депортованої або примусово переміщеної дитини внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, плану заходів із забезпечення супроводу та реінтеграції депортованої або примусово переміщеної дитини, дитини, яка перебувала під ризиком депортації або примусового переміщення, внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, зокрема, щодо осіб із числа таких дітей, а також дітей, які були переміщені за кордон з метою евакуації під час дії воєнного стану в Україні;

10) упровадження ефективних системних програм з адаптації, реабілітації та реінтеграції дітей, повернутих із депортації, примусового переміщення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, дітей, які перебували під ризиком депортації, примусового переміщення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, дітей, які були переміщені за кордон з метою евакуації під час дії воєнного стану в Україні, зокрема дітей з інвалідністю, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також соціальної адаптації та реабілітації дітей, які перебувають у сфері діяльності юстиції, з урахуванням кращих національних та іноземних відповідних програм і практик;

11) організацію надання інформаційної / консультативної підтримки з питання можливості подання батьками, іншими законними представниками дітей, а також визначеними особами відповідних заяв про репарації до Міжнародного реєстру збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України;

12) підтримку ініціатив із проведення інформаційних кампаній, спрямованих на забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні, активізацію усиновлення, взяття під опіку, піклування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, поширення практики патронату та наставництва над такими дітьми;

13) вирішення в установленому порядку питань щодо:

реалізації заходів стосовно посилення інституційної спроможності з формування та реалізації державної політики у сфері захисту прав дитини, чіткого розмежування повноважень державних і місцевих органів влади у зазначеній сфері та посилення кадрового потенціалу відповідних органів, забезпечення функціонування мережі надавачів соціальних послуг відповідно до реальних потреб надання соціальних послуг сім'ям, дітям і молоді;

удосконалення фінансування послуг для дітей та сімей з дітьми, зокрема з надання соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, послуг раннього втручання, супроводу під час інклюзивного навчання, денного догляду дітей з інвалідністю, соціального супроводу сімей / осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, соціальної інтеграції дітей та осіб до 23 років, які мають досвід альтернативного догляду і виховання, підтриманого проживання молодих осіб з інвалідністю;

перегляду розмірів державної соціальної допомоги на дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, допомоги на дітей, над якими встановлено опіку / піклування;

вироблення шляхів фінансового забезпечення заходів, передбачених цим Указом, за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, коштів міжнародних фінансових організацій, інвесторів, міжнародної технічної та/або поворотної чи безповоротної фінансової допомоги, репарацій або інших стягнень з Російської Федерації, інших джерел, не заборонених законодавством України;

14) розроблення і внесення на розгляд Верховної Ради України законопроєктів, спрямованих на:

актуалізацію та систематизацію нормативно-правових актів у сфері охорони дитинства, їх гармонізації з європейськими стандартами нормативно-правового регулювання у сфері забезпечення і захисту прав дітей, у тому числі щодо прав дітей з інвалідністю, удосконалення механізмів реагування на загрози життю і здоров'ю дітей, прийняття рішень про влаштування дитини, утворення та функціонування сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також дітей, які залишилися без батьківського піклування;

забезпечення ефективного, з урахуванням міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дітей, розслідування злочинів стосовно дітей, вчинених у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України, у тому числі незаконного переміщення або депортації дитини, невиправданої затримки репатріації дитини, вербування або використання дитини для участі у збройному конфлікті, воєнних (бойових) діях, а також фактів щодо зміни імені дитини, її громадянства України, національної і громадянської ідентичності, незаконного усиновлення, взяття під опіку / піклування громадянами Російської Федерації, інших держав, притягнення до відповідальності винних осіб;

15) інформування раз на пів року про стан виконання цього Указу.

3. Міністерству закордонних справ України вживати заходів з активізації співробітництва в іноземних державах і міжнародних організаціях щодо:

розроблення та укладення міжнародно-правових договорів стосовно механізмів повернення дітей, депортованих, примусово переміщених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, а також забезпечення реалізації права на повернення на підконтрольну Україні територію дітей, які перебувають під ризиком депортації, примусового переміщення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України;

сприяння приєднанню іноземних держав та міжнародних організацій до Міжнародної коаліції за повернення українських дітей;

безумовного і якнайшвидшого повернення дітей, депортованих, примусово переміщених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, сприяння поверненню дітей, які були тимчасово переміщені (евакуйовані) за межі України під час дії воєнного стану, у тому числі дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та забезпечення безперешкодного доступу до таких дітей;

обміну інформацією, зокрема на запит закордонних дипломатичних установ України, про злочини стосовно дітей, вчинені у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України, у тому числі щодо незаконного переміщення або депортації дитини, невиправданої затримки репатріації дитини, вербування або використання дитини для участі у збройному конфлікті, воєнних (бойових) діях, а також фактів щодо зміни імені дитини, її громадянства України, національної і громадянської ідентичності, незаконного усиновлення, взяття під опіку / піклування громадянами Російської Федерації, інших держав, можливих способів долучитися до процесів запобігання таким злочинам і притягнення до відповідальності винних осіб, надання репарацій жертвам цих злочинів;

запобігання уникненню відповідальності за злочини стосовно дітей, вчинені у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України.

4. Обласним, Київській міській державним адміністраціям у взаємодії з органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері охорони дитинства на місцевому рівні, забезпечити:

розбудову місцевої інфраструктури якісних та доступних освітніх послуг, послуг охорони здоров'я, зокрема облаштування доступних захисних споруд цивільного захисту, створення інших захищених просторів для закладів освіти, охорони здоров'я, надання якісних послуг із харчування в закладах освіти, створення кращих можливостей для розвитку та самореалізації дітей і молоді в громадах, у тому числі доступності позашкільної освіти, формування здорових звичок і навичок;

розвиток системи надання соціальних послуг для сімей з дітьми за місцем їхнього проживання, зокрема для сімей, які виховують дітей з інвалідністю, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які залишилися без батьківського піклування, забезпечення відповідно до реальних потреб необхідної кількості соціальних працівників, інших фахівців, які надають соціальні послуги для дітей, сімей з дітьми;

розбудову безбар'єрного простору;

створення умов для реалізації в громадах кожною дитиною права на зростання в сімейному оточенні, розвитку сімейних форм виховання дітей, у тому числі створення у громадах нових прийомних сімей, патронатних сімей відповідно до реальних потреб; комплексну дієву підтримку сімей з дітьми, зокрема сімей з дітьми з інвалідністю, дітей із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей із сімей, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини (у тому числі, багатодітних сімей, сімей, де батько / мати самостійно виховує дитину, сімей, де батько / мати є особою з інвалідністю), дітей, які залишилися без батьківського піклування, з урахуванням положень Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024–2028 роки, зокрема шляхом затвердження та впровадження місцевих соціальних програм;

реалізацію програм і проєктів щодо доступного житла для сімей з дітьми, що потребують поліпшення житлових умов, насамперед сімей з дітьми з інвалідністю, сімей, які виховують дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб із числа таких дітей, сімей з дітьми, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, були переміщені, осіб із числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також молодих громадян, які потребують забезпечення житлом, надання житла для прийомних сімей;

забезпечення імплементації у громадах кращих практик щодо адаптації, реабілітації та реінтеграції дітей, у тому числі дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, осіб із числа таких дітей, а також сприяння соціальній адаптації та реабілітації у громадах дітей, які перебувають у сфері діяльності юстиції;

упровадження системної інформаційної роботи, спрямованої на поширення в громадах сімейних форм виховання дітей та формування свідомої готовності осіб до усиновлення, взяття під опіку / піклування дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, влаштування у сім'ю дитини, яка залишилася без батьківського піклування, наставництва, упровадження сучасних програм і практик підготовки кандидатів в усиновлювачі, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі.

5. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ

м. Київ
24 листопада 2025 року
№ 859/2025